

11. LITEVSKÉ VÁNOČNÍ OBŘADY A KOLEDY

Technická poznámka:

Každý odstavec uvádím dvojčíslem. První číslo odkazuje na pořadí v původním textu. Druhé číslo za lomítkem odkazuje na stránku, na níž lze daný odstavec v původním textu najít. Pokud se odstavec nachází na dvou stranách, uvádím pak obě strany přes pomlčku.

Malá čísla v závorkách se vztahují k poznámkovému aparátu pod čarou. Pro lepší orientaci uvádím vždy před lomítkem číslo poznámky a za lomítkem číslo strany, na níž lze poznámku vystopovat v původním textu.

Na modrém pozadí jsou informace týkající se koled. Jednotlivé očíslované koledy jsou na šedém pozadí.

ZIMNÍ SVÁTKY

(vybrané pasáže z knihy Pranė Dundulienė "Litevské svátky"/"Lietuvių šventės",
„Mintis“, Vilnius, 1991)
= ©vybrala a přeložila Dagmar Váňová v roce 2004 =

Svátky znovuzrozeného času a návratu slunce:

1/15 Písemné prameny k výše zkoumanému jsou veskrze nepočtené a kusé, přičemž údaje v nich obsažené jsou často nepřesné. Mezitím se pozůstatky starobylých zvyků udržely pod rouškou křesťanských svátečních obřadů až do 19. století, někde až do prvních desetiletí století dvacátého. S odkazem na písemné prameny, dále pak etnografické a folklorní materiály dochované v archívech, jakož i archeologické vykopávky, se pokoušíme osvětlit původ, vývoj a význam obřadů a zvyků souvisejících s návratem slunce a prodlužujícím se dnem.

2/15 Posvátné obřady spjaté s nejkratším dnem a následným návratem slunce se začaly formovat v době, kdy ještě člověk nerozuměl většině přírodních jevů, nevěděl, z jakého důvodu se dny zkracují a poté opět prodlužují. S rychle se zkracujícími dny, kdy se jen zřídka ukázalo slunce, padal na člověka strach v domnění, že by mohla nastat věčná tma. Lidé začali věřit, že k těmto jevům dochází současně se slábnoucím sluncem, které musí bojovat s temnými silami (démony tmy). Proto lidé vykonávali obřady a magické úkony, jež měly zřejmě pomoci slunci nabrat znovu svou ztracenou sílu. Jakmile si všimli, že se den začíná opět prodlužovat, začali vesele oslavovat návrat slunce.

3/15-16 Posvátné obřady návratu slunce a dne se zformovaly nejspíše v době nástupu zemědělství a chovu dobytka. První pastevec si povšiml, že obilí i jiné plody země a jejich úroda závisejí na zemi, slunci a vodě. Proto si zemědělci stvořili množství antropomorfních božstev, a to jak mužského, tak i ženského pohlaví, z nichž některá byla spjata s oplodněním

(plodností) země, některá s pučením a některá se zráním obilí a jiných plodů, dále pak s ochranou osení či dostatkem deště atd. Z těchto pak byla nejdůležitější bohyně plodnosti a všeho živého, matka všech bohů, bohyně **Žemyna** (slovní kořen tohoto jména je odvozen od slova **žemė** - země, též viz níže, pozn. překl.), kterou znázorňují nalezené sošky ponejvíce. Později vznikalo čím dál tím více božstev mužského rodu. Je třeba se domnívat, že zobrazení různých božstev byla používána při různých agrárně-magických obřadech sloužících k vyvolávání deště, úrody aj. S kultem těchto božstev jsou spjaty nejrůznější obřady, modlitby, zpěvy, oběti atd., prováděné v průběhu rozličných kalendářních svátků, které od sebe v dávných dobách oddělovaly jednotlivé sezónní zemědělské práce.

4/16 Jedním z nich je svátek znovuzrozeného času a návratu slunce ("laiko atgimimo ir saulės sugrįžimo šventė"), kdy bylo uctíváno slunce, jež svým teplem umožňuje zemi plodit. Zemědělci během tohoto svátku vykonávali náboženské obřady doprovázené mnohými magickými úkony, jejichž cílem bylo dodat zemi sílu k tomu, aby příští léto dobře rodila, dále pak stimulovat zdraví dobytka i samotných zemědělců.

5/16 Návrat slunce byl očekáván počínaje 30. listopadem. Od konce prosince až do 6. ledna byly prováděny slavnostní obřady. Tou dobou Řekové oslavovali boha slunce a úrody – Dionýsa, Římané pak jeho obdobu Jana (Janus), později pak narození Mitry (původem iránské bohyně). Křesťanství ztotožnilo čas očekávání příchodu slunce s adventem (z latinského adventus - příchod) a zrození boha slunce a času se zrozením Krista.

Adventas: (Advent)

6/16-17 Advent v našich krajích, stejně jako jinde, trvá od 30. listopadu do 25. prosince (tudíž do Vánoc). V den jeho započetí byly vykonávány obřady, jež měly v příštím roce údajně zaručit dobrou úrodu či osobní štěstí jednotlivce. Katolictví tento den ztotožnilo se svátkem sv. Ondřeje (**šv. Andriejaus diena**). Tehdy dívky hádaly, koho si vezmou. Za tím účelem si v okolí Tverečiuse nabraly konopí, s nímž se vypravily ven, a tam je kolem sebe kus rozházely, načež se pomalu bez otočení vracely zpět do stavení. Přitom je za sebou stále trousily, dokud nedošly až k posteli, kde je kolem sebe opět třikrát rozházely se slovy: "**Svatý Ondřeji, sešli mi pomocníčky konopíčko trhati.**" Kdo se jim pak zjevil ve snu, za toho se provdaly. Navíc pak kladly pod postel nádobu s vodou, kterou zakryly tzv. "mostkem" ("**tiltas**"), tj. kusem lýka. Ten, kdo přes něj v jejich snu přešel, se později stal jejich mužem^(1/16). Ve vsi Kalesnykai (Kalesninkai? – D.V.) v okrese Lyda (dnešní Bělorusko) se Litevky na sv. Ondřeje dívaly do studny. Pokud v ní zahlédly věneček, čekaly je vdavky, pokud tam však kvákala žába, tehdy se nadály roběte^(1/17). Ve vsi Miežoniai v okrese Švenčionys ukradly na sv. Ondřeje při západu slunce ze sousedovy zahrádky višňovou snítku, kterou poté ponořily do vody. Jestliže tato větvička na Štědrý den rozkvetla, měla se dívka brzy vdát^(2/17). Obecně jsou svatební kouzla, prováděná ve výše zmíněný den, značně různorodá.

7/17 Čas adventní byl prodchnut tajemnem, nejistotou či strachem. Někde byl prosinec považován za měsíc vlků ("**vilku mėnuo**"). Lidé věřili, že v ten čas se všude po venku potulují nejrůznější duše zemřelých, jež mohou zdánlivě škodit nejen lidem, ale i jejich práci, ozimu, dobytku. Z tohoto důvodu tou dobou zemědělci nevykonávali některé práce. Místo toho věštili budoucnost apod. Ještě na konci 19. století se ve vsi Rūteliai v okrese Tauragė věřilo, kdo že se vydá o adventu do lesa pro dříví, tomu se po prvním tětí zjeví šedovlasá žena (lesní božstvo), načež hned zmizí v houští a tam nařiká. Proto tehdy lidé nekáceli stromy, a

ani se netkli žádného proutku, jelikož se domnívali, že toto dříví velmi silně hoří a jeho plamen může za velkého rachotu vyšlehnout komínem a zapálit stavení. Dům postavený ze dřeva narubaného v čase adventním velmi často navštěvují duše zemřelých. Jestliže pochovali nebožtíka do rakve sbité z téhož adventního dřeva, tak jej poté našli ležet na hrobě, přičemž se kolem něj válely rozmetané kusy prken. O adventu též nekáčeli stromy ve víře, že by kvůli tomu špatně rostl les a stromy v něm by měly moc suků^(3/17).

8/17 Během adventu nečinili i jiných prací, jako např. neplnili polštáře, aby vrány neunášely housata či jiné domácí ptactvo, nestříhali ovce, jelikož vlna z druhého stříhání je tvrdá a hrubá, kromě toho by narostl řídký jetel^(4/17).

9/17 Též se vystříhali práce po večerech, obzvláště pak o půlnoci, neb se věřilo, že ty, kdo v ten čas pracují, budou pronásledovat duše zemřelých. Za větrných adventních večerů spřádaly ženy len ve víře, že tak dosáhnou dlouhého, hustého a pevného vlákna. Jestliže v takový večer padaly velké sněhové vločky, dala se očekávat dobrá úroda lněného semínka.

10/17-18 Muži o adventu pozorovali přírodu, podle níž pak odhadovali budoucí úrodu. Když napadlo dost sněhu, věřilo se na dobrý jař. Jestliže byl advent slunečný, očekávala se výtečná úroda zeleniny. Slunečno 8. prosince předznamenávalo skvělou úrodu zelí. Studený advent byl předzvěstí horkého léta s mnoha bouřkami, které pak poničí úrodu obilí. Věřilo se, že časté oblevy jsou příslibem dobrého zrání (kvetení) žitných klasů bohatých na zrno. Deštivý advent byl znamením toho, že bude žito napadeno chorobami. V případě častých sněhových srážek lidé často očekávali úrodný jař, obzvláště bohatou úrodu fazolí, hrachu a vikve^(1/18).

11/18 Během adventu se lidé neveselili, hráli však různé hry mající magickou moc, jež měla přispět k větší úrodě. Tyto hry často napodobovaly setí obilí^(2/18).

12/18-19 V průběhu zkracujících se dní se naši předci modlili, dále pak obětovali bohům. Písemné prameny (16.-17. stol.) uvádějí, že v tomto čase Litevci vykonávali obřady zasvěcené bohu jménem **Žemepatys**, jehož považovali za ochránce hospodářství, dobytka a obydlí. (Žemepatys - od slova "**žemė**" - země, pozn. překl.). Tento bůh byl navěky usídlen v domácím krbu, kam mu obětovali po jednom černém či bílém kohoutu a slepici (ale ne červeném, jelikož červená symbolizovala požár, oheň). Na počest bohyně úrody jménem **Žemynėlė** (stejný slovní kořen jako u boha Žemepatyse či Žemyny - Žemynėlė je v podstatě zdrobnělá forma jména Žemyna, pozn. překl.) vykonávali obřady spjaté se zemí a jejím zušlechtěním, a to tak, že všichni přítomní pozvedli ruce do výše, přičemž se modlili: **"Žemynėle, bohyně ty naše, podívej, zde ti dáváme tohoto kohouta a slepici. Přijmi je jako oběť, již ti darujeme ze srdce našeho upřímného."** Poté na sud (vědro) obrácený dnem vzhůru a pokrytý ubrusem položili předem uvařené ptáky určené k oběti, dále též máslo. Každý pak dostal po bochníčku chleba, upečeného ze směsné mouky. Nato hospodář poklekl, aby naplnil tři sváteční poháry pivem. Tehdy i ostatní poklekli - hospodářova žena po jeho levici a děti pak podle věku. Hospodář klečel obrácen ke dveřím do světnice. Všechny tři poháry obešly devětkrát v kruhu všechny přítomné zprava doleva, přičemž se každý musel napít 27-krát. Potom si všichni vzali po bochníčku chleba, který položili na zem se slovy modlitby: **"Žemepatysi, jenž nám dáváš tak dobrý chléb, děkujeme ti zaň, dej, ať my tebou pozehnání obděláme naše pole, jakož i s pomocí bohyně Žemynėlė máme čím dál tím více dobrého chleba."** Poté vyzdvihli chléb do výše s prosbou: **"Nasyt' nás."**^(1/19)

13/19 Obětování kohouta či slepice hrálo ve zdejším agrárních, kalendářních a též rodinných obřadech velmi důležitou roli. Kohout symbolizoval bdělost (čilost) a plodnost, byl též ztělesněním ducha vegetace(2/19). Takový kohout mohl po dosažení devíti nebo dvanácti let vysedět draka či se v něj sám proměnit. Kromě toho se prý jeho kokrhání bojí zlé duše. Lidé věřili, že v domě, kde přebývá černý kohout, není místo pro čerta. Když se v domě narodilo dítě, uřízli kohoutu hlavu, kterou pak cestou na křest zakopali pod vrata, aby novorozeně nezemřelo. Když v okolí Josvainiai zemřela hospodyně, uřízla se hlava slepici ve víře, že se takto bude lépe dařit následnici v hospodářství(3/19). Slepičí vejce byla považována za symbol zrození, života a plodnosti, proto se věřilo, že byla v podobě oběti dobrou úlitbou bohům.

14/19-20 Obětiny v podobě chleba upečeného ze směsné mouky obětované bohům s prosbou dobré úrody, obzvláště s nastupujícím jarem, byly běžné nejen v 17. století, ale i později. Mimo jiné mohla kulatá forma chlebových bochánků představovat slunce a současně mohla sloužit též jako magický prostředek k jeho navrácení. Stejný význam měl i kulatý soudek (vědro), na nějž se pokládaly obětiny, které pak sloužily k obřadnímu stolování. Magická moc mělo též sváteční pití piva ze tří pohárů, které devětkrát obešly stůl, jakož i jeho následné obětování. Tato čísla byla považována za čísla přinášející požehnání a dobro. A to vše mělo moc navrátit slunce, světlo, teplo, a tímto přerušit činnost zlých duší či démonů.

Kūčios:

(litevská obdoba českého Štědrého dne)

15/20 S prodlužujícími se dny (tento fakt zaznamenávali pohanští kněží - "**žyniai**") začínala velká hostina u obřadního stolu provázená komplikovanými obřady, magickou činností, kouzly, obětováním atd. Tato hostina byla nazývána "**Kūčios**" (24. prosince). Jedná se o slovo mající velmi starý původ a je možné je vystopovat u většiny evropských národů. Litevské "kūčios", polské - "kucja", "kutja", běloruské "kucija" znamenalo pokrm připravený z různých druhů obilí, jímž měly být ten den hoštěny duše všech zemřelých předků, které ten den zavítaly do domu.

16/20-21 Lidé se do tohoto dne snažili dodělat všechnu důležitější práci. Ženy neponechávaly nespředenou koudel, jelikož se věřilo, že ji mohou rozcupovat nadpřirozené bytosti. V okolí Švenčionėliai se říkalo, že nespředenou koudel rozcupují "**laumės**" (zlé čarodějnice - "laumė" v opozici k "laimė" - štěstí, štěstěna, pozn. překl.). V okolí Rudaminy by tak učinil tzv. "**Kalėdų senis**" (Stařec vánoc), jinde pak "**Bobutė**" (Stařena)(1/20). "**Kūčių diena**" (dále jen Štědrý den, pozn. překl.) byl prodchnut kouzly a magickou činností. Ten den bylo zakázáno štípat dříví, mlátit obilí, jelikož se podle tzv. magie spodoby věřilo, že jakékoli hlučné práce přivolají příští léto bouřková mračna plná krupobití, které uškodí setbě, obydlí i dobytku. S ohledem na magické nahlížení na svět, podle něhož podobné vyvolává podobné, se lidé o Štědrém dnu zdráhali spravovat kožichy či jiné oděvy, aby se jehňata nenarodila nemocná. Dále pak se vyhýbali přástkám, aby ovce neonemocněly motolicí. Někteří nepředli nejen o Štědrém dnu, ale po všechny sváteční večery. Obyvatelé Tverečiuse ten den schovávali vřeteno, protože ten, kdo je spatří, se příští rok střetne se zmijí(2/20). Ve vsi Musteikiai ve Varėnském okrese se od Štědrého dne po celé sváteční mezidobí neselo žito, aby se napřesrok netočilo ve vzdušných vírech a následně pak nelehlo. Obecně se o Štědrém dnu i po následující sváteční večery nic nedělalo. Jestliže však bylo třeba něco udělat, tak se udělalo znamení na polínko, jež se pak vhodilo do ohně, aby shořelo a s ním tak i ono provinění(1/21). Mimo jiné též neohýbali sanice u saní ve víře, že by pak měli všichni narození

v příštím roce křivé nohy. V okolí Gruzdžiai se věřilo, že se těm, kdo pracovali po štědrovečerní večeři, narodí nejen nenormální dobytek, ale též děti^(2/21). Dříví neštípali proto, aby si domácí zvířata neusekla drápy. Tverecenští o Štědrém dnu nikomu nic nepůjčovali, obzvlášť kulatou věc, aby jim nevynešl z domu hojnost, úrodu, domácí pohodlí, jakož i štěstí.

17/21 Ke svátku náležela obřadní koupel. Nejprve hospodyně či děvečky (děvčata) omývaly do půl těla svlečené muže, a po nich se podobně myly samy ženy^(3/21). Předtím, než tento zvyk vymizel, se lidé omývali v parní lázni ("**pirtis**" - něco na způsob finské sauny vzadu za chalupou, pozn. překl.) či v kádích. S koupelí nespěchali, protože se domnívali, že ten, kdo se umyje jako první, bude též první na poli. V dávných časech byl takovému omývání přisuzován magický očištný význam, a to nejen v konkrétním, ale i abstraktním smyslu. Mohlo totiž ochránit člověka před nemocemi, veškerým neštěstím (veškerými nepříjemnostmi), zlými duchy a naopak ho mohlo obdařit zdravím atd. Kromě toho měl člověk ke svátečnímu stolu, k němuž zavítají i duše zemřelých, usednout naprosto očištěný, a to i duchovně, tj. bez hříchu a negativních myšlenek. Proto se lidé předtím usmířovali se sousedy, na něž zanevřeli. Křivdy si pak schovávali pro své nepřátele^(4/21).

18/21-22 Sváteční pokrm začínali jíst, jakmile se na obloze objevila Večernice. Na stůl pokládali seno, jehož část připadla i pod stůl. Na seno pak prostírali ubrus a veškeré připravené pokrmy. Někde na stůl stavěli též nevymláčený žitný snop, jenž měl být symbolem nastávající dobré úrody, a pod stůl dávali snop slámy, kterou ráno následujícího dne obvazovali jabloně, aby jablíčka dobře zrála. Část jí pak ponechávali na vyměrování budoucí bohaté úrody. Někde mimo jiné stavěli na stůl zapálené svíce a taktéž podkládali hrnc kamenem, který tam nechávali po celou dobu svátků ve víře, že se tak bude dařit zelí^(1/22).

19/22 Ke štědrovečerní hostině usedali všichni svátečně naladění, přičemž na ni zvali i lidi ze sousedství, kteří neměli vlastní rodinu, ve víře, že to přinese dobrou úrodu. V hospodářstvích, kde sloužili nádeníci, zasedali tito ke svátečnímu stolu společně s rodinou hospodáře. Následujícího dne ráno pak odcházeli za svými rodinami. Před samotnou večeří všichni povstali. Nejstarší z nich (děd či otec) se hlasitě pomodlil, načež si všichni navzájem popřáli zdraví a štěstí s vírou, že se to vše vyplní, jelikož všem přáním vyřknutým toho večera byla přisuzována kouzelná moc. Večeři započínali svcenými oplatkami zakoupenými v kostele a po nich hned následoval výše zmíněný štědrovečerní pokrm zvaný "kūcios", odpradávná připravovaný z pšenice, ječmene, žita, hrachu, fazolí atd. Veškeré ingredience se poté smíchaly s vodou oslazenou medem, již se říkalo "**miešimas**". Štědrovečerní pokrm nebyl samozřejmě všude stejný. Například v okolí Joniškelise jej připravovali z pšenice, ječmene, hrachu a **ovsa**. Ve městě Rokiškis pak z pšenice, hrachu, fazolí a **konopí**^(2/22). V okolí Merkinė se pekl tzv. "štědrovečerní pecen" ("**kūčių kepalas**"). S ním pak hospodář oblečený ve svátečním obešel třikrát dům. Když jej obešel potřetí, přišel ke dveřím a zaklepal na ně. Zevnitř se ozvala hospodyně: "**Kdo je tam?**". Hospodář na to: "**Prosím, prosím, vpust'te Boha s vejslužkou štědrovečerní do vašeho stavení.**" Poté se dveře otevřely a hospodyně vpustila hospodáře dovnitř. Ten položil chléb na stůl, načež sám usedl na nejmávanější místo u stolu, odkud pak žehnal rodině a domu s přáním všeho dobrého^(3/22) ve víře, že jeho slova dojdou naplnění. V okolí Žiezmariai obešel hospodář třikrát stavení s nádobou plnou různých štědrovečerních pokrmů. I tam pak zaklepal na dveře a hospodyně se zeptala, kdo je tam. Hospodář na to odpověděl, že to Bůh přináší štědrovečerní výslužku a s ní též radostné dny, štěstí, zdraví, úrodu atd. Jinde podobně obcházeli dům s kostelními oplatkami, kterým se říká "**paploteliai**". V okolí Švenčionėliai nosili okolo stavení nočky, tzv. "**kukuliai**". Na otázku, kdo je to, odpovídali, že duch svatý⁽⁴⁾.

20/22-23 V rámci těchto starodávných obřadů představoval hospodář obcházející stavení, ať už se štedrovečerním pecnem, nádobou plnou štedrovečerních pokrmů či oplatkami, zbožštělého zemřelého předka, jenž svým pozůstalým (následníkům) přináší pozeňání, blahobyt v podobě budoucí úrody, zajišťující každodenní obživu. Proto mu bylo jako nejváženějšímu hostu vyhrazeno u stolu to nejlepší místo.

21/23 V Malé Litvě (dnešní Kaliningradská oblast, pozn. překl.) nazývali "**Kūčios**" slovním spojením "**Kūčiū vakaras**" (tedy večer štedrovečerního pokrmu "kūčios", který pak dal jméno celému dni, a to jak v Malé Litvě, tak i ve Velké Litvě - v dnešní Litvě. Největší důraz byl kladen samozřejmě na štedrovečerní hostinu, jež byla po celodenním půstu započínána právě tímto pokrmem. Možná i proto nese celý den, jeho večerní část a taktéž samotný pokrm stejný název. Jediný rozdíl je patrný toliko z gramatické formy, kdy pojmenování celého dne je ve formě plurálu - "Kūčios", kdežto název pokrmu nese formu singuláru - "Kūčia". - pozn. překl.) Jako štedrovečerní pokrm se připravovalo zvláštní jídlo, a to směs hrachu s masitou omáčkou. Pokrm uvařený z toho, co dům dal, musel být sněden všecken. Jestliže však něco přece jen zbylo, považovalo se to za neštěstí pro hospodyně, která pak musela všechno vyhodit, aby na talířích nic nezůstalo. Zbytky od jídla pak rozhazovala se slovy: "**Duše ("kočės") milé, komu mám, tomu dám.**"^(1/23) Proto hospodyně vařily hrachovou směs, jelikož ji mohly lépe nabrat (posbírat). Je třeba se též domnívat, že "Kūčios" získaly své pojmenování i od slova "**kočės**", kterým byly pojmenovávány duše zemřelých předků.

22/23-24 Faktografický materiál svědčí o tom, že byl štedrovečerní pokrm sestávající z různých druhů obilí určen k tzv. hostění duší zemřelých předků (vėlės). Lidé věřili tomu, že duše zemřelých nepřerušují kontakty se živými, a tak se přicházejí o svátcích nasytit k sobě domů (do svých původních obydlí, pozn. překl). Zemědělci byli přesvědčeni o tom, že je vlastnoručně vypěstované obilí nepřetržitě spojuje s jejich zemřelými předky, kteří generaci za generací pěstovali obilí, a po jejichž smrti přecházela tato činnost na jejich následovníky. Vždyť obilí je věčné, a tudíž symbolizuje nikdy nekončící bytí. Proto zaujímal kult mrtvých o Štedrém dnu zvláštní postavení. Zemědělci prováděli veškeré obřady spjaté s uctíváním duší velmi pečlivě. Hned na začátku štedrovečerní hostiny obětovali první sousto pokrmu a první doušek nápoje duším zemřelých předků, jakož i božstvům úrody. Podle slov H. Malecia (16. stol.) házeli Litevci obětiny pod stůl^(2/23). Později (v 19. století) odlévali v okolí Švenčionys několik kapek přímo na ubrus. Na konci 19. století pili Litevci z gardinského kraje (Grodno? – D.V.) před štedrovečerním stolováním všichni z jedné nádoby. Nejprve však každý odlil po doušku nápoje a polévky na stůl, aby tak uctil duše zemřelých předků^(3/23). Tento starobylý litevský zvyk byl praktikován taktéž v průběhu všech ostatních agrárních i rodinných svátků ve víře, že v nich duše zemřelých hrají svou roli. Podobné zvyky udržovali též Slované, Germáni, Římané a další. Posledně zmínění oddělovali první sousto a doušek svým domácím božstvům (zbožštělým předkům), tzv. lárům a penátům^(1/24).

23/24 Naši předci hostili o Štedrém večeru i ty duše, jež se bezprizorně potloukaly v sousedství, nemajíce již žádného přibuzenstva. Lze se domnívat, že zvyk stavět do okna o Štedrém večeru kysel, nabírat jej lžící, a poté vystříkovat oknem ven, či jej nosit kolem domu, byl spjatý s krmením právě i těchto potulných duší, které byly schopny přivolat vítr či mráz. Toto krmení bylo prosbou, aby se nezlobily a neškodily ozimu.

24/24 Hoštění duší zemřelých (dušiček) se udrželo v různých částech Litvy až do 20. století. V okolí Pagiriai (okres Ukmergė) stavěli na stůl před místo, na němž sedával nebožtík, sklenici piva či kvasu, kterou tam ponechávali přes noc, aby se měl příchodzí zemřelý z čeho napít. Okolo Šimoniai sklídili po večeři ze stolu, aby jej pak opět prostřeli a snesli naň masité

pokrmu včetně rosolu, ať mají duše co jíst^(2/24). V okolí místa Krantas ve Východním Prusku chystali duším na stůl husu^(3/24), ve Vidugiriai pak chléb se solí. Blízko Žagarė stavěli pro duše u dveří do předsíně džbán s pivem. Po večeři vymetli světnici dočista, prostřeli na stůl všelijaké pokrmy, aby měly v noci duše něco k zakousnutí. V obci Punkskas (okrese Suvalkai) zas kladli na stůl mimo jiné i polévku, přičemž vysypávali světnici popelem. Jestliže následujícího dne ráno zjistili, že se tu jedlo a že jsou v popelu otisky lidských nohou, tehdy usoudili, že se duše hostiny opravdu zúčastnily^(4/24). V okrese Biržai ponechávali vedle pece hořčičné semínko (? – D.V.). Aby duše měly světlo, zapalovala se jim svíce. V případě, že tak neučinili, nacházeli ráno ve světnici potlučené talíře a jídlo rozházené po zemi. Takto činily duše buď nechtěně, či ze vzteku.

25/24-25 Zdá se, že byly duše zemřelých nejen hoštěny, ale též se mohly během své návštěvy ohrát. Z tohoto důvodu pro ně pálili o Štědrém večeru oheň, zapalovali snop slámy či špalek, který převlečení za domácí zvířata nebo neznámé lidi vláčeli nejprve po vsi. Kromě toho se věřilo, že se duše předků rády ohřejí u domácího krbu. Proto se snažili, aby v něm nevyhaslo, a to tak, že do krbu vkládali březovou kůru (? – D.V.) či nějaký pařez (kládu), aby v něm déle hořelo. Popel ze svátečního krbu byl považován za výjimečný. V okolí obce Papilys (okres Pandėlys) štedrovečerní popel posbírali a ochraňovali, aby jím pak v létě mohli posypávat zeli na ochranu proti červům. Kolem Tilžė musel o Štědrém večeru oheň v krbu hořet po celou noc^(1/25).

26/25 Zvyk klást o Štědrém dnu pod stůl seno, vystýlat světnici větvemi jalovce nebo též slámou byl spjat s vírou, že na nich odpočívají duše zemřelých.

27/25 Štedrovečerním pokrmem hostili zemědělci také bohy úrody či přírodní síly. Ve východní Aukštaitiji (Aukštaitsko - východ Litvy - jedna z jeho čtyř základních oblastí, viz mapa, pozn. překl.) zval hospodář ke stolu mraz a vitr s prosbou, aby neškodily obilí.

28/25 Některé jiné štedrovečerní obřadní pokrmy mají původ už v dávnověku. Z nich stojí za zmínku kaše z ječných krup, tzv. "**grucė**", která se jídávala s makovým mlékem - "**aguonų pienas**" (voda smíchaná s umletým mákem a medem, pozn. překl.). Toto bylo tradiční obřadní jídlo o všech agrárních či rodinných svátcích. Mák, konopí, jakož i klikva byly symbolem dobré úrody a hojnosti obilí.

29/25 Ke starobylým obřadním pokrmům se řadí i ovesný kysel - "**avižinis kisielis**", jenž jedli sami zemědělci. Jím též hostili duše zemřelých, dále jej obětovali bohům, a taktéž přírodním živlům jako např. větru a mrazu. Proto se jej snažili i dobře uvařit. K tomu využívali kouzel. V okolí Vilkaviškise pobíhaly při vaření tohoto jídla kolem stavení bosé děti oblečené toliko v košilce, přičemž pokřikovaly: "**Kys, kys, kysel, přijede k nám Matěj, na šedákovi, s dlouhatánskou nudlí**" nebo: "**Chladni, chladni, kyseli...**"^(2/25) aj.

30/25-26 Tradičním starobylým štedrovečerním pokrmem byly karbanátky z ovesné mouky (**maltiniai**). Později je nahradily ovesné placky či noky. V období od Štědrého večera až do Tří králů se v okolí Tilžė vařily v páře malé bochánky ze žitné mouky. Obyvatelé obce Dusetos pekli v tom čase bílé placky (ragaišiai, pločiniai)^(3/25) z hrubě umleté pšenice. Všechny tyto pokrmy se vyznačovaly kruhovým tvarem, který měl symbolizovat navracející se slunce. Kulatá věc, zobrazující slunce, měla silnou kouzelnou moc toto slunce oživit a s ním i přírodu a lidi. Naši předci vkládali do hrobů zemřelých zdobné předměty ve tvaru slunce ve víře, že mrtví, stejně jako živí, potřebují sluneční svit a teplo. Slunce mělo moc vzkřísit mrtvé ve jménu věčného bytí.

31/26 Dalšími starobylými štědrovečerními pokrmy byly boršč s houbami a maso (barščiai su grybais). Maso poté vymizelo pod vlivem katolické věrouky na dlouho ze štědrovečerního stolu. Přesto byl tento pokrm tu a tam zaznamenán, a to poměrně nedávno. Například v okolí Pagiriai servírovali na štědrovečerní stůl vepřové^(1/26). V okolí Tilžė a Ragainė pak směs hrachu přelitou masitou omáčkou.

32/26 Starodávnou večerní krmí byla též ryba, obzvláště pak štika, která byla symbolem plodnosti. V dávné minulosti se připravovalo 12 či 13 štědrovečerních pokrmů, jež měly nejspíše představovat rok sestávající ze 12 či 13 měsíců počítaných podle měsíčního cyklu. S nástupem slunečního kalendáře se počet měsíců ustálil na čísle 12. Tolik začalo být od té doby i štědrovečerních chodů.

33/26 Za pozornost stojí i štědrovečerní kouzla (zařikávání), která se postupně formovala v průběhu staletí. Nejdříve byla agrárního charakteru, nicméně byla často spojována též s kultem pastevectví či s osobním životem. V našich končinách, stejně jako v antickém světě, prováděli v dávné minulosti v průběhu těchto svátků kouzla hlavně šamani či věštcí, kteří takto věštili lidem budoucnost. Se zánikem pohanských kněží si lidé začali budoucnost věštit sami navzájem.

34/26-27 Kouzla spjatá se zemědělstvím byla různého charakteru. Velmi rozšířeným způsobem věštění byl zvyk vytahovat během jídla či po jídle zpod ubrusu stébla slámy. Krásné a dlouhé stéblo předznamenávalo dlouhý a krásný len, stejně jako bylo předzvěstí dlouhého a krásného života. Hospodář pak pod senem hledal zrno, a jaké našel, takové se poté selo ve víře bohaté úrody. V Užšakiai (? - D.V.) v okrese Šiauliai vytahoval hospodář stéblo slámy z doškové střechy stavení. Jestliže mělo stéblo i klas, očekával se úrodný rok. V okrese Panevėžys obešel hospodář po štědrovečerní večeři pole a ze všech stran je pokřižoval^(2/26). V tomto případě se jedná o starobylý magický prostředek propojený s křesťanským kultem, jelikož se kdysi dávno věřilo v kouzelnou moc kruhu, jímž je možné ochránit pole od všeho zlého. V okolí Klovainiai posbíral hospodář všechny kousky uštípnutých ovčích kopýtek a odnesl je na pole, kde jimi posypal ozim, aby obilí mělo klasy tak velké jako ovčí nohy^(3/26). Ve vsi Strumbagalvė v okrese Rudamina si hospodář před spaním dal pod postel sádlo, kterým si později potřel ruce, když šel sít konopí, aby je nesnědly myši^(1/27). Okolo obce Punkskas o Štědrém večeru nasypali na zem tři hromádky obilí, a to žito, ječmene a ovsu, načež dovnitř vpustili slepici. Jestliže začala jako první zobat žito, soudili, že bude obilný rok (či rok chleba - "**duoniniai metai**" - **duona** může v litevštině znamenat buď obilí či chléb v závislosti na kontextu. Zkrátka bude-li dost obilí, bude i dost chleba - pozn. překl.), jestliže se jako první pustila do ovsu, tak to byla předzvěst dobrého úrody. Pšenice pak představovala chutné lívance (**blynai**)^(2/27). Dzūkované (Dzūkija je jednou ze čtyř základních litevských jazykových oblastí nacházející se na jihovýchodě země, viz mapa, pozn. překl.) si před spaním dávali pod polštář žitný klas ve víře, že jim to napomůže k blahobytu. V oblasti Naujamiestisė přikrývali o Štědrém dnu zeleninu hrnci, aby hodně narostla⁽³⁾.

35/27 Hospodář pozoroval nebeská tělesa, vítr aj. Jestliže byla o Štědrém večeru obloha plná hvězd, tehdy se věřilo na úrodný rok, na dobře nesoucí slepice, na přehršel hub. Silný vítr představoval hojnost ořechů a planých jablíček (plánat). V případě jižního větru a červánků se očekávala dobrá úroda obilí^(4/27). Jestliže o Štědrém večeru přšelo, věřilo se na dlouhé plnozrnné pšeničné klasy.

36/27 O Štědrém večeru obvazovali ovocné stromy slaměným pletivem, přes něž propasírovali vařený hrách. To aby krásně kvetly a dobře rodily. Ze stejného důvodu se vařil hrách i v městečku Švenčionys, kde jej všichni členové rodiny nejprve sami ochutnali, aby pak zbytky rozházeli po sadu. Aby ovocné stromy krásně kvetly, tak jimi Dzūkové o Štědrém večeru třásli. Pod jabloně též vyhazovali odpadky^(5/27).

37/27 Štědrovečerní kouzla a magie se vztahovaly i na včelařství. Včelaři roznášeli chudým sousedům med a pivo. Aby roje neuletěly někam jinam, obcházeli obyvatelé Švenčionyse sad s prvním snopem ze žitné žatvy. Aby se včely dobře rojily, zatřásli pro tento případ třikrát úlem. Sníh o Štědrém večeru sliboval hodně letního medu, zdárné včelí rojení a obecně dobrý rok. Včelaři své včely hostili štědrovečerní krmí^(6/27).

38/27-28 O Štědrém večeru se též musel zaopatřit dobytek. Dobře jej nakrmili štědrovečerními pokrmy, dále jej vykouřili bylinami (**devindrekys** - jakýsi **černý kořen** nošený též na krku jako ochrana proti čarodějnicím - J. Balys - "Lietuvių kalendorinės šventės"/"Litevské kalendářní svátky" 1993, str. 23/66 - pozn. překl.). Dzūkové naplnily nádobu všemožnými štědrovečerními dobrotami, s nimiž pak obcházeli stavení, načež je rozdali zvířatům. To jim mělo zajistit blahobyt a domácí štěstí. V okolí Kėdainiai nosili v průběhu Štědrého dne po poli **skietas** - **vřeteno**, aby vlci nedávili hříbátka. Tverečenští omývali v chalupě křížem krážem kouty, okna, kliky u dveří. Touto vodou pak napájeli dobytek, aby měl zdravé oči.

39/28 Štědrovečerním pokrmem, rozdrobeným na podestýlce, se krmily slepice, to aby dobře snášely a naopak nezanášely. Dále se dřevěnému pluhu uráželo rádlo, to aby zas slepice nerozrývaly meze.

40/28 O Štědrém dnu se věštil lidský osud (např. svatba). Dívky poslouchaly, ze které strany vyjí psi. Odtud pak měl přijít dohazovač (starosvat). Počítaly polínka, dále pak obejmuté tyčky u plotu, jejichž sudý počet předznamenával skvělou partii. V Dzūkiji za sebou ženy v ten den vláčely brány, s nimiž třikrát obešly ves, aby se potom optaly, ze které strany zavyl pes... Ve vsi Pampliai v okrese Biržai si vzala děvčata po večeri do dlaně po jednom lívanci, s nímž pak chodila po vsi. Když zaslechla slovo "prosím", věřila, že se ještě ten rok vdají. V okolí Krakiai obíhali po štědrovečerní hostině nazí dům ve víře, že se jim zjeví jejich osud. V okolí Tverečiuse si dívky nabraly ze štědrovečerní večeře od všeho kousek, načež se s tím vypravily do opuštěného stavení, kde pak o půlnoci pojídaly ze všech pokrmů. Pořadí pokrmu, během něhož vstoupil do místnosti někdo neznámý, představovalo počet let do svatby. Ve vsi Dubriai v okrese Žasliai měřily dívky plot pytlím slovy: "**Chléb tu z pytle pojíme, chléb ze sýpky pojíme**". Jestliže poslední míra vyšla na slova "**chléb ze sýpky pojíme**", věřily, že se provdají za bohatého nápadníka. Ve vsi Lipliūnai, v okrese Leipalingis, schovaly tři dívky pod tři hrnce routu, prsten a růženec. Která z nich najde pod hrncem routu, ta si ještě musí na ženicha počkat. Prsten představuje svatbu a růženec licoměrnickví. V okolí Leliūnai postavila děvčata na žernov zrcadlo, svíci a nádobu s vodou. Při pohledu do vody spatřila na hladině tvář svého nastávajícího. Za stejným účelem se v Trakaiském kraji dívaly dívky do studny. Existovalo mnoho různorodých svatebních kouzel^(1/28).

41/28-29 Lidé věřili, že o Štědrém dnu mluví domácí zvířata a včely. Od nich lze zvědět budoucnost, obzvlášť pak délku lidského bytí. Nejčastěji mluví koně. O Štědrém večeru nakrmili dobytek lépe. Potravu přinášeli už zvečera ve víře, že v noci ve stodole pobývají duše zemřelých (duchové), které každého přichozícího přetáhnou holí přes záda. Slámu vytaženou zpod stolu během štědrovečerní hostiny dávali toliko kravám a ovcím. Bylo

zakázáno krmit jí koně (Švenčionys). O Štědrém večeru se domácí zvířata též vykuřovala posvátnými bylinami, obzvláště pak vrbovým či jalovcovým proutím, to aby jim neškodily čarodějnice.

42/29 Věřilo se, že o půlnoci se voda ve studni na okamžik promění ve víno, dávající člověku schopnost porozumět všem a všemu včetně řeči zvířat.

43/29 Věřilo se i během štědrovečerní hostiny. Na mnoha místech pozorovali lidé svůj stín. Jestliže se tento stín podobal rakvi, či byl bez hlavy nebo krku, či se zjevily stíny dva, či nebyl vidět vůbec žádný stín, znamenalo to, že v příštím roce dotyčný zemře.

44/29 O Štědrém večeru je všude plno duší zemřelých. V okolí Kupiškise se říkávalo: o Štědrém večeru dveřmi nahlížející cizí obnažený člověk vidí duše zemřelých, taktéž štěstí či neštěstí té oné rodiny. Nahlížející oknem vidí budoucí svatbu či pohřeb. Jestliže po štědrovečerní večeři vyjde člověk do předsíně, tak tam narazí na smrtku. Po večeři už nechodili ven v domnění, že tam čarodějové pouštějí špatný vítr, kterým by je mohli začarovat. V noci po Štědrém večeru se vzduchem prohánějí na prázdných úlech čarodějnice.

45/29 O Štědrém večeru je možné zvědět, co dobrého či špatného lidi potká v nadcházejícím roce. Všechno štěstí i neštěstí se totiž nachází na střeše stavení (Vidugiriai, okres Saločiai). Na mnoha místech zapalovali o Štědrém večeru v sýpce či jiné místnosti svíci, aby pak o půlnoci nakukovali škvírou dovnitř, uvidí-li svůj osud. Se stejným záměrem nahlíželi do zrcadla nebo do zlatého prstýnku vhozeného do vody. Velmi starým způsobem věštění bylo lítí vosku. Většinou vzali kousek vosku, jenž roztavený vlévali do vody. Z jeho následného tvaru hádali svůj osud.

46/29-30 V noci po Štědrém večeru létají čarodějnice na hrách. V jedné z mnoha lidových bájí (**sakmės**) se říká, že se jeden mládenec v úlu dostal s čarodějnicemi do jakéhosi cizího světa, kde se tyto jaly rvát hrách. Tehdy on vystrčil z toho úlu ruku, aby si taky trochu natrhal. Pak se s čarodějnicemi vrátil zpátky. Když se večer čarodějnice chlubily, že nemají z onoho světa ani hrášek, tu on vyňal jeden z kapsy, aby jim ho ukázal. Jestliže chtěl člověk v tu noc spatřit čerta, tehdy musel třikrát oběhnout chalupu. (Strikalis, farnost Ančiškiai). Když se chtěl někdo v okolí Viešintos ochránit před zlými duchy, tak vsunul placku pod osení. Ze stejného důvodu oblepovali kouty křížky zhotovenými z vosku posvěcené svíce. Toho večera nikdo nechodil k sousedům. Zřejmě byli příchozí považováni za čaroděje, jelikož se myslelo, že o Štědrém večeru příchozího přivádějí duše zemřelých.

47/30 O Štědrém dnu byly též vykonávány obřady spjaté se včelami. Aby v létě včelky nezhálely, nosil se nemajetným med a pivo. V okolí Vabalninkase se o Štědrém večeru zpívalo: "**Nebud' skoupý, včelari, medu sklenku p̄rines k večeri.**" Mimoto nadzdvihli toho večera třikrát úly, aby se včely více rojily. Když o Štědrém večeru foukalo, věřili lidé, že v létě včely uletí do lesa, a když sněžilo, tak mělo být hodně medu a velké roje.

48/30 Dále se o Štědrém dnu provádělo mnoho magických obřadů, aby se dařilo chovu ovcí. Tyto obřadní úkony pocházejí nepochybně z dávnověku. Aby se ovce dobře rozmnožovaly, zakopávali u chlévů hrách, jelikož symbolizoval hojnost. Aby ovce vyvedly po dvou jehňátkách, pilo se o Štědrém dnu po dvou žejdlících piva a chodilo se ve dvojicích po venku. Aby měly ovce rády svá jehňata, poplácal je hospodář čepicí (Joniškėlis). Toho večera se nešilo, jinak by se jehňata narodila strakatá^(1/30). Kromě magických úkonů se též věstil osud ovcí v následujícím roce. Například, když padaly velké vločky, měly ovce vyvést hodně

jehňat, která měla dobře růst. Lidé raději sami ovce ostříhali, aby tak neučinily zlé čarodějnice (**laumės**) Švenčionys).

49/30 Přesto bylo nejvíce magických rituálů spjato s vdavky. Jedním z nejoblíbenějších kouzel bylo chození pro polena a jejich následné počítání. Jestliže vyšel sudý počet, znamenalo to pro dívku svatbu ještě v tom roce. Podobně se počítaly objaté kůly v plotě. Velmi rozšířeným kouzlem bylo stavění mostu přes řeku. V případě, že se některé z dívek ve snu zjevil na tom mostě muž, za toho se měla provdat.

50/30-31 Těžko říci, jak stará jsou kouzla se zrcadlem, v němž se má ukázat nastávající té, která kouzlí. Je třeba se domnívat, že byl tento rituál znám už dlouho předtím, než se objevilo zrcadlo. Prototypem zrcadla byla voda. Čarování z vody, později pak ze zrcadel, bylo spojováno s prvotní filosofií, a to animisticko-spiritualistickou koncepcí. Samotné kouzlení bylo prováděno ve svébytné mystické atmosféře (prostředí). Například, v jednom z mnoha kouzel tohoto druhu se dívka nebo mládenec snažící se zvědět, kdo se stane jejich nastávajícím či nastávající, musejí vybavit dvěma svícemi, ručníkem, zrcadlem a následně se s nimi vypravit do opuštěného stavení. Tam musejí tyto svíce zapálit, zrcadlo postavit, přičemž po setření páry ze zrcadla uvidí svého budoucího chotě či choť. Nebo též mladí vzali dvě zrcadla, která postavili k sobě zády, načež mezi ně dali nádobu s vodou, v níž po dlouhém pozorování zahlédli svého nastávajícího nebo nastávající. Avšak po jeho zahlédnutí bylo třeba okamžitě zrcadla odtáhnout od sebe, jelikož ten, jehož zahlédli, je mohl pohledem zabít. Existuje celá řada svatebních kouzel, která tu nelze všechna vypsát^(1/31).

51/31 Za pozornost stojí provádění magických obřadů v obnažené podobě: ten, kdo kouzlo prováděl, musel se svíčkou v jedné ruce a se zrcadlem ve druhé obejít třikrát komín, kde měl narazit na svého budoucího muže či ženu. Za zmínku stojí, že nahota je v magických rituálech jedním z archetypů sahajících až do doby kamenné.

52/31 K magickým spiritualistickým rituálům se řadí i ten, kdy si dívka vezme vlasy a začne je pálit. Přitom vysloví jméno toho, jehož spatří. Jestliže ten muž žije nedaleko, přijde ještě téhož večera, v případě, že pochází zdaleka, tak se objeví až ráno. Při svém příchodu se optá, kdo jej přivolal. (Vidugiriai, okres Saločiai). Nastávajícího lze spatřit i pod pecí při pohledu s voskovou svíčí (Naujamiestis).

Kalėdos:

(litevská obdoba českých Vánoc - Božího hodů a Štěpána)

53/31 Kalėdos (dále už jen Vánoce, pozn. překl.) jsou starobylý svátek. Jsou známy mnohým národům (Římanům, Řekům, Slovanům, Albáncům aj.) Ohledně původu jejich pojmenování existuje řada vědeckých definic (řeč je o litevském názvu **kalėdos**, pozn. překl.). N. Kostomarov jej odvozuje ze (slovanského, D.V.) slova **kolo** (litevsky *ratas*, což by ovšem odkazovalo na slovanský původ litevského pojmenování, pozn. překl.), které pak dává do souvislosti se solární mytologií. S. Solovjov dělí (slovanské, p.p.) slovo **koliada** na **kolo** a **Lada**, která je považována Slovany za bohyni jara. P. Besonov spojuje slovo **koliada** se slovem **koloda**, neboli česky **kláda** (v litevštině pak existuje velmi podobně znějící ekvivalent **kaladė**, pozn. překl.), jakož i se zvykem vláčení klády ze vsi do vsi a jejího následného pálení. V. Propp odvozuje původ slova **koliada** z latinského (popř. římského, pozn. překl.) **calare** - **zvolat**^(2/31). U těch byla tímto slovem označována první měsíční (lunární) dekáda. Odtud pak pochází termín pro **kalendář**.

54/31-32 U nás (v Litvě, pozn. překl.), jakož i jinde, začínaly Vánoce 25. prosince. Tento den byl považován za den znovuzrození slunce a boha flóry. U Egyptů byl tímto bohem Osiris, u Babylóňanů - Tammúz (Dumuzi - v Sumersko-akkadské mytologii jeden z hlavních bohů plodnosti a potence, pastýř – pozn. překl.), u Íránců - Mitra atd. Kult Mitry se v prvních letech naší éry (po Kristu) rozšířil po Římském impériu. Tento den znovuzrození byl oslavován s velkou pompou. S nástupem a posílením pozic křesťanství se od 3. století začalo na místo dne znovuzrození Mitry oslavovat narození Ježíše Krista.

55/32 Litevské vánoční obřady mají mnoho společných rysů s obřady dalších indoevropských národů, a to včetně kouzlení, magických úkonů, písní aj. V rámci těchto svátků se dochovaly prvky nejstarší víry.

56/32 Naši předci vstávali o Vánocích velmi brzy, sklízeli ze stolu po štědrovečerní hostině, pozorovali, zdali nezůstaly nějaké stopy po duších zemřelých. Seno sklizené ze štědrovečerního stolu pak rozdávali dobytku. Ne všude je však dávali koním, jelikož se věřilo, že si ho od nich berou čarodějnice. V okolí Ramygaly se věřilo, že čím dříve člověk nakrmí dobytek, tím dříve dokončí polní práce. Obyvatelé Rokiškise jedli po ránu maso, které ještě předchozího večera uvařili a nakrájeli na drobné kousky. To aby se jim dařilo s dobytkem. Aby jim vzkvétal sad, pili alkoholický nápoj z jeřabiny. Ve vsi Gumbeliai, v okrese Vabalninkas, jedli po svém návratu z kostela nejdříve pirohy z ječmenné mouky, dále pak ořechy aj.^(1/32)

57/32-33 Starobylým tradičním vánočním pokrmem bylo buď vepřové, nebo kančí maso. Divoká prasata, z nichž se vyvinula domácí prasata, měla svůj kult u mnoha evropských národů, o čemž svědčí třeba paleolitické nástěnné malby z Altamiry ve Španělsku a též odjinud^(2/32). Faktické nálezy poukazují na to, že jak u nás, tak i jinde, zaujímal pojídání vepřového v rámci agrárních obřadů velmi důležité místo. O zdejším prapůvodním kultu divokého prasete - divočáka - hovoří už C. Tacitus (v 1. stol. n. l.), zmiňující se o emblému (soškách) divokého prasete, jenž u sebe Baltové nosili jako ochranu před nepřáteli a s nímž se cítili v bezpečí^(3/32). Pozdější písemné prameny uvádějí zmínku o obřadním pojídání vepřového masa během jarních svátků a též před započatím zemědělských prací. Dále pak popisují zvyk obětovat bohům úrody prasata či selátka^(4/32). V Litvě bylo značně rozšířeným zvykem zaříznout před Vánoci prase a následně vykonat zabijačkový obřad. Hlava zaříznutého prasete, ozdobená zeleninou (zelenými výhonky, zahradními bylinami typu bazalky, kopru aj. - slovo **žalumynai** má v litevštině dvojí význam: zelenina a zeleň, pozn. překl.), zaujímala mezi vánočními pokrmy nejdůležitější místo. V Žemaitiji se na vánoční stůl servírovala polévka z kvasu, masa a zeleniny (**šiu pinys**), z níž uprostřed trčela prasečí oháňka^(1/33). (Žemaitija/Žemaitisko - severozápadní část Litvy, další ze čtyř základních litevských jazykových oblastí. Existuje i historické označení Žmuď mající svůj původ předpokládám v polštině, viz mapa, pozn. překl.)

58/33 Obyčej pojídání vepřového masa a jeho následného obětování bohům během agrárních svátků byl rozšířen u mnoha evropských národů^(2/33). Římané obětovali v průběhu vánočních obřadů vepřové kosti bohům úrody stejně, jako naši předci bohyni Žemyně (viz výše, pozn. překl.). Obřadní pojídání vepřového masa a obětování vepřových kostí představovalo magický prostředek zvyšující úrodnost země. Kromě toho bylo prase symbolem úspěšného zorání polí.

59/33 První den vánoční byli lidé vážní, nikam nechodili a nic nedělali. Naopak věštili, jaká bude v příštím roce úroda a počasí. Chladné vánoční počasí bylo předzvěstí velikonoc na sněhu a opožděného jara. Sníh představoval v příštím roce přehršel polních myši, jež rozkoušou obilí v mandelích. Slunečný den sliboval úrodný rok. Dzūkové věřili, že hodně sněhu o Vánocích přinese dobré zrání.

60/33 O Vánocích, jakož i jiných svátcích, byla značná kouzelná moc přisuzována pozdravům a přáním/vinšům. Ty byly považovány za svébytný druh zaříkadel, která se měla bezpochyby vyplnit. Proto základní část rituálů tvořila přání vztahující se na dobrou budoucí úrodu, zdárný dobytek, zdraví oráčů. V dávné minulosti byly obřady spjaté s přáními vykonávány pohanskými kněžími, dále pak nejrozličnějšími osobami v převlecích apod. Ojedinele se některé prvky zbavené svého původního náboženského významu dochovaly na různých místech až do počátku 20. století. Nejzajímavějším byl obyčej, při němž se chodilo po vsi v převleku za **Starce vánoc** (viz výše, pozn. překl.) či za **Koledu** s přáním dobré úrody. Ve vsi Pilviškės, v okrese Kurkleliai, si člověk oblékl kožich naruby, ruce si omotal utěrkami, přilepil si bradku ze lnu, na záda si připevnil hrb, pak popadl ranec, hůl a chodil od domu k domu. Když přišel ke stavení, zaklepal holí na dveře. Načež se zevnitř ozvalo: "*Kdo je tam?*" Na to Stařec vánoc odpověděl: "*To jsem já, Koleda, přicházím k vám z krajů, kde jsou hory z mouky, řeky z medu, jezera z piva, sladkosti tam prší, preclíky tam sněží, mošnu plnou štěstí, plodů a jiného blaha vám přináším. Dveře mi prosím otevřte a do onoho kraje zpět nežeňte.*"

61/33-34 Stařec vánoc dívkám nabízel různá "*mýdlíčka a bělidla*" (*prausylų ir baltų bielidlų* - první by bylo možné přeložit jako mycí prostředky, v tomto případě to překládám jako "mýdlíčka, mýdelka - **muilas**", jelikož předpokládám, že se jedná o předmět spjatý se slovesem **praustis - mýt se**, který bohužel nenacházím ve slovníku, pozn. překl.), aby byly krásné. Potom nabral hrst všelijakého obilí, aby jím posypal tzv. **krikštasuolis** (význam viz dále - pozn. překl.) Poté zdravil, blahopřál, zpíval písně vánoční, vtipkoval s dětmi, tancoval s nimi a rozdával jim ořechy. Hospodář ho pak pohostil.

(**Krikštasuolis** představuje rohovou lavici umístěnou na nejdůležitějším místě světnice. Většinou u ní stál stůl a nad ním visívala slaměná ozdoba ve tvaru pyramidy vytvořená pospojováním slaměných stébel pomocí nitě. Této dekoraci se říkalo **sodai - zahrádka**. Později začali tento roh zdobit též posvátnými obrázky. Toto místo bylo vyhrazeno převážně hlavě rodiny. Dále na této lavici vždy sedávali vážení hosté či hlavní představitelé důležitých svátečních obřadů jako např. o svatbě ženich s nevěstou, o křtinách kmotr s kmotrou aj. Odtud možná i spojení **krikštasuolis**, kdy první část slova **krikštas** znamená v litevštině **křest** a **suolas - lavice**. V litevštině též existuje sloveso **krikštyti**, jež svým významem spadá ještě do doby předkřesťanské, přestože v současné době významově splývá se **křtem** v křesťanském smyslu. Dříve to však znamenalo něco jako **posvěcení nového** či dokonce **ochutnání**. Staří Litevci uprostřed zimy naložili stůl všemi možnými pokrmy, načež vyzývali "*domáci užovky*", aby je ochutnaly. Pokud tak užovky učinily, čekal hospodářství úrodný rok - pozn. překl.)

62/34 Stařec vánoc či Koleda je v lidových písních zobrazován, jak přijíždí z dalekého kraje, přes hory vysoké, údolí hluboká, na novém voze taženém sivými koňmi. Ten vůz má kola ze zlata, hlíny či železa, a bič je buď z hedvábí či z řemene... Na tom voze přiváží hordy sádla, šišky salámů, pytle ořechů, dívkám hromady zlata, prsteny ze stříbra a mládencům černidla^(1/34). Je třeba se domnívat, že Stařec vánoc představoval vykonavatele obřadu **znovuzrozeného času**. (Koledu ztotožňuji se Starcem vánoc, proto ji ponechávám v mužském rodě podle vzoru předseda, pozn. překl.).

63/34-35 Lidé občas v domněnku, že se o Vánocích ve stavení scházejí duše zemřelých v ovčí či uřovčí podobě, prováděli obřady spjaté s ovcemi a uřovkami. Například v okolí Skapiškise uvařili k vánoční večeři směs různého obilí, určenou duším zemřelých, kterou pak křížem rozhazovali po stavení se slovy: "*Skumburunkš, beránku, skumburunkš, beránku*"^(1/35) (předpokládám, že slovo **skumburunkš** představuje onomatopoické citoslovce napodobující bečení - pozn. překl.). Ve vsi Gedminai ve Vilniuském kraji chodily děti o prvním dnu vánočním pod okny, přičemž bečely jako beránci. Komu zabečely pod oknem, toho čekal šťastný rok. Za to byly děti obdarovávány. V okolí vsí Biržai, Kupiškis, Rokiškis, Vabalninkas doprovázel občas Starce vánoční průvod dětí či omladiny, který připomínal uřovku a byl představován beránky. Hrou "na beránky" se započínal i sváteční večer, přičemž se tento živý řetěz v podobě uřovky vinul po vsi za halasného "*béé, béé, béé*" (bečení beránků) a "*ssssssss*" (syčení uřovky). Obdobnou "hru na uřovku" popisují i M. Valančius a M. Grigonis.

64/35 V litevských mytologických bájích (**sakmės**) mají čerti svá stáda ovcí. Bůh se pře s čertem o svůj dobytek, zavřený v boží ohradě. Krejčí, jenž se dostal do pekla, šije z hrubého sukna, ve kterém je svinutá zmije. Za tuto práci dostane tři naběračky pěny, jež se posléze promění ve velké stádo beránků (Ožkabalai). Zmije mají v podzemí velká ovčí stáda. V okolí Švenčionyse lidé věřili, že zmije ovci neuštke. V mytologických bájích o Bohu Stařečkovi jsou duše zemřelých (vėlės) zobrazovány jako ovce. Takže vánoční hry na beránky nejsou ničím jiným než odrazem pradávného obřadu spjatého s kultem duší zemřelých, znázorňovaných v podobě ovcí^(2/35).

65/35 V přímořských rybářských vesnicích obcházel o Vánocích vesnici místo "Starce vánoční" místní ponocny, jenž u každého stavení zpíval koledy s přáním všeho dobrého, za což ho hospodáři a hospodyně obdarovávali těmi nejchutnějšími vánočními pokrmy nazývanými "*kalėdaičiai*" (doslova "*vánočníky*", paralela s českou „*vánočkou*“ - pozn. překl.).

66/35 Stařec vánoční nejspíše představoval zbožštělého předka či věštce-koledníka, který přáními a koledami zaříkával (věštil) budoucí úrodu, obětoval domácím božstvům, a též sehrál budoucí kouzelnou setbu. Pod vlivem křesťanství se začaly některé tradiční obyčeje vytrácet. Později začali tyto obřady spjaté s koledováním vykonávat sami rolníci tím způsobem, že se navzájem navštěvovali a podle starobylého zvyku si písněmi (koledami, pozn. překl.) přáli zdárné hospodaření, dobrou úrodu, zdraví atd.

67/36 O Vánocích i v následném období mezi svátky lidé zpívali vánoční písně (koledy, pozn. překl.) dochované z dávných dob, často doprovázené refrénem typu: "*leliu kalėda*", "*leliumai*", "*alelium kalėda*", "*aladumai ladum*" aj. (na způsob českého "*hej, hej koleda*", "*koleda, koleda*", "*aleluja koleda*" aj.), přičemž v nich byl oslavován návrat slunce. Tyto písně jsou dědictvím starobylých pohanských rituálů návratu slunce. Katoličtí duchovní je lidem zakazovali zpívat. Ještě v 18. století se kněz při zpovědi tázal, jestli kdos nezhrěšil pohanskou koledou "*leliu kalėda*" či "*lado leliu*".

68/36-37 V koledách mohlo být symbolicky znázorněno slunce jako žena s perlovým věncem, jež je spjata s Bohem znovuzrozeného věčného času.

Koleda č. 1 (viz překlady samostatných koled – č. 26/223)^(1/37)

69/37 V litevském refrénu této koledy se vyskytuje spojení "**Kalėda da Kalėdien**", které je tvořeno dvojicí bohů (doslova ve smyslu "**pan Koleda a paní Koleda**", pozn. překl.) Spojení "**šilkų botagai**" (v mém překladu "**z hedvábí biče**", pozn. překl.) představuje paprsky navracejícího se slunce.

70/37 V koledách jsou oslavovány kvetoucí stromy symbolizující blížící se jaro. Svým obsahem je zajímavá následující koleda:

Koleda č. 2 (viz překlady samostatných koled – č. 13/208 či varieta č. 45/305)

71/37 Dále se tu zpívá o lodičce brázdící moře, v níž sedí dívka a šije šátečky, které pak posílá jako dar svému milému. Jde tu o strom života (ona kvetoucí hruška v půli pole, pozn. překl.), vyjadřující věčné bytí.

72/37 V jiné koledě vidíme v sadě jablůnku nejprve s mihotavými lístečky, poté s běloučkými kvítečky a nakonec s červenajícími se jablíčky. Jedná se o kouzelný prostředek stimulující budoucí úrodu ovoce. V koledě je ona dvojice bohů "Kalėda da Kalėdien" znázorňována s nadpřirozenými vlastnostmi. Obvykle je ve vánočních písních (koledách) vyzdvihována dívka - budoucí matka, rodička. Její plodnost měla mít vliv na plodnost země.

73/37-38 Jedním ze starobylých obyčejů bylo koledování, které se započínalo o Vánocích a pokračovalo mezi svátky až do Tří králů (tj. 6. ledna). Kromě obřadního zdravení se při koledování zpívaly i koledy, jejichž slovům byla přisuzována kouzelná moc sloužící ke zvýšení úrody obilí a též plodnosti u zvířat a lidí.

74/38 Z textů dochovaných koled je patrné, že koledovat chodili nejenom muži, ale i ženy. Ve vsi Dysna, v Tverečiuském okrese zpívají kolednice:

Koleda č. 3 (viz překlady samostatných koled – č. 29/226)

75/38 Z následujícího textu se dozvíme, že od bratra dostanou kolednice pšenici, od matky polštář a od sestry prachové peřiny^(1/38).

76/38 Starobylé koledování následně přejala i církev. Kněží se svými pomocníky objížděli počínaje Vánoci a masopustem konče vesnice, posvěcovali stavení i lidi, modlili se, přičemž přijímali od rolníků a statkářů dary. V dobách feudalismu vybírali od sedláků daň (obrok), zvanou "koleda", sestávající z obilí, potravin aj.

77/38 Naši předci prováděli vánoční obřadní zdravení (přání-vinšování) často převlečení za zvířata, neznámé lidi, přičemž si nasazovali masky, představující nejspíše starodávné totemy, prapředky, jakož i božstva úrody. Tyto obřadní zvyky se nepochybně zformovaly v době prvotního zemědělství (kapliné žemdirbysté - slovo kaplys znamená též rýč, z čehož usuzují na primitivní pracovní nástroje, pozn. překl.), kdy si zemědělec neschopen dosáhnout primitivními pracovními nástroji kýžené úrody přivolával na pomoc nadpřirozené síly.

78/38 Existovalo několik druhů agrárních obřadních masek, a to zoomorfní, antropomorfní a demonomorfní. K nejstarším lze přiřadit masky zoomorfní, představující totemy, jež se vyznačují kouzelnou plodivou mocí. Ta má stimulovat budoucí úrodu.

79/38-39 Jedním z nejstarších zvyků je převlékání se za medvěda. Kult medvěda byl rozšířen mezi mnoha národy Evropy i Asie. U francouzského města Lascaux byly objeveny paleolitické jeskynní malby znázorňující medvědy^(2/38). Medvěd byl velmi uctívaným zvířetem taktéž v severní Asii.

80/39 Medvěda (**meška** nebo též **lokys**, v litevštině existují pro medvěda dvě pojmenování, pozn. překl.) uctívali též Litevci. Jeho motiv je značně rozšířen v mytologickém folkloru. Člověk si totiž všiml, že s ním má medvěd dost společných rysů, jako je např. důvtip, chůze na dvou nohou atd. Mimoto je jeho původ spojován s lidským. Bůh proměnil v medvěda člověka, který vyděsil stařečka^(1/39). Též se věřilo, že se medvěda bojí zlé duše (zlí duchové), jelikož má tu schopnost vyhnat je z domu. Proto byl v okolí Panevěžyse vpouštěn do nově postaveného stavení nejprve medvěd. Když vlezl dovnitř bez přinucení, znamenalo to, že se v domě nenacházejí žádné zlé duše. Tehdy přinesli medvědáři černou slepici. Ten jí po odříkání modlitby uřízl nad vodou hlavu, načež onou vodou smíchanou se slepičí krví pokropil chalupu^(2/39).

81/39 O Vánocích chodili lidé v medvědím přestrojení, přičemž přáli dobrou úrodu a jiné štěstí.

82/39 Litevci, tak jako další národy, uctívali v průběhu zimních svátků jelena devateráka (elnias devyniaragis)^(3/39), který býval v dávnověku totemem mnoha kmenů. (V poznámce č. 3 je uvedeno, že jelen a los /popř. sob, který je v litevštině i v ruštině představován stejným slovem **elnias**, jen se jedná o jeho severní variantu, tj. **šiaurės elnias – severní, severský jelen**/ mají mnoho společného. Na Litvě je velmi rozšířeným los /Cervus alces L/. Losem je nazýván největší žijící druh litevského jelena, vyznačující se vystouplým břichem na dlouhých nohou a výrazným parožím. Je též nazýván králem litevských lesů. - Doplnkově mimo poznámku č. 3 - V podstatě se jedná o mytického jelena, na jehož paroží se rozkládá celý svět - pozn. překl.)

83/40 O litevském kultu jelena se dozvídáme z archeologických vykopávek, písemných pramenů a taktéž mytologického folkloru. Pozlacený bronzový předmět s motivem jelena ze 3.-4. století byl nalezen v hrobě suduvského "knížete" nedaleko Suvalek na švaicarijském pohřebišti (Švaicarija v Suvalkiji - Suvalkija je jihozápadní jazykovou oblastí Litvy, viz mapa, pozn. překl.) Podle J. Antonievičiuse měl být tento předmět součástí opasku bohatě zdobeného zlatem a stříbrem^(1/40). Mimoto bylo na starobylém hřbitově v Rubokai v okrese Šilutė objeveno kování zdobící roh (na nápoje, pozn. překl.) ze 4.-8. století. Na tomto kování jsou zobrazeni jeleni (losi?) běžící v dlouhé řadě. Podobně jsou vyobrazeni jeleni či losi na hliněných nádobách (urnách) datovaných do 1.-4. století, které byly nalezeny na Nikotuvském pohřebišti v Prusku (dnešní Kaliningradská oblast, pozn. překl.)^(2/40).

84/40 Písemné prameny svědčí o velké úctě Litevců k jelenovi (losovi). Erasmus Stela (Erasmus Stella – D.V.) poukazuje na fakt, že tato zvířata byla považována za sluhy boží ochraňované strážemi. M. Pretorius a J. Bretkūnas píší, že Litevci považovali jeleny (losi) za posvátná zvířata^(3/40). Podle slov Ch. Hartknocha představoval jelen pro Litevce fetiš sloužící k zahánění nemoci^(4/40). Prášek z jeho kostrče (**stimburio kaulas**) se rozmíchal ve vodce, a poté se podával rodičce k ulehčení porodu. Když se směs nadrobno nasekaných jeleních kopytek a vlaštovičnicku (**blezdingos žolė**) rozházela po táboře nepřítele, donutilo ho to odtamtud prchnout^(5/40). Jelen se vyznačoval i schopností ochránit lidi před povodněmi. Za tímto účelem byla z Vilniusu po řece pouštěna jelení hlava s parožím s prosbou, aby Bůh zabránil záplavám.

85/40-41 Jelen (los) je v obřadních koledách znázorňován jako neobyčejný, devítirohý:

Koleda č. 4 (viz samostatné překlady koled – č. 18/215)^(1/41)

86/41 V jiných koledách je jelen devaterák znázorňován s jedním rohem navíc, tedy desátým, v němž se nachází nová světnička, a v té světničce hraje muzika a chasa tancuje, nebo tam kováří kováři. Ve vánočních písních se též setkáváme s jelenem, jak hledí do vody, kde počítá své rohy^(2/41).

87/41 Jelen byl o Vánocích uctíván nejspíš jako přemožitel zimy, a společně se sluncem byl symbolem nastupujícího jara.

88/41-42 Litevci, stejně jako i další indoevropské národy, obzvlášť uctívali slunce (pro zajímavost zde uvádím, že slunce je v litevštině ženského rodu „saule“ v opozici k mužskému měsíci „mėnulis“, což z nich činí mytologický pár, a to hlavně v mýtech o stvoření země, pozn. překl.). Mytologický folklor uvádí, že slunce obývá krásný palác kdesi na východě, odkud každého rána vyráží na měděném voze taženém koňmi. Sluneční vůz je znázorněn i na urně ze 6. století n. l., nalezené v Prusku, v okrese Pamarelis^(3/41). Měděný sluneční vůz byl znám nejen v naší mytologii, ale též v mytologii skandinávské (Trundholmský sluneční vůz – v lok. Trundholm v Dánsku nalezen vozík tažený koněm, na vozíku připevněn pozlacený zdobený disk představující sluneční kotouč – vzato z dokumentu Ing. PhDr. Lubora Smejtky „Bronzová industrie v pravěku Evropy“ - viz níže webový odkaz - D.V.) či v mytologii obyvatel Asie (jeskynní malby v Chobd Somon? – D.V.) V různých krajích bylo slunce zobrazováno jako živá kosmická bytost pohybující se ve dne po nebeské klenbě. V zimě se nachází nejnižší a v létě pak nejvyšší. Staří Skytové, tak jako příslušníci jiných asijských národů, znázorňovali tuto sluneční bytost v jelení podobě^(1/42).

http://karant.pilsnerpubs.net/files/BRONZOVA_INDUSTRIE.doc

89/42-43 Ve vánočních koledách uctívajících slunce je toto zobrazováno jako kvetoucí, kráslící se, proměňující se atd. V období mezi svátky chodívali naši předci po vsích a polích s portrétem slunce, přičemž lidem žehnali a přáli dobrou úrodu. Věřilo se, že takto nošené slunce vyháňá zlé duše (duchy) a taktéž ochraňuje lidi před nebezpečím.

90/43 V našich krajích, tak jako jinde, hrály v obřadech znovuzrozeného slunce důležitou roli převleky za kozla či za býka.

91/43 Kult divokého kozla nebo býka se v Eurasii objevil už v době paleolitu. Svědčí o tom jeskynní malby objevené v Altamiře, Kastilii a El Pindal ve Španělsku, v Trois Frères ve Francii, v Šiškinu na Sibiři. V rámci primitivních obřadů sloužily tyto ke zvýšení plodnosti u zvířat. Kozly uctívali i zemědělci. A. Okladnikov některá z těchto zobrazení připisuje starobylým Indoevropanům obývajícím v době bronzové rozsáhlý pás středoasijských stepí a pouští rozprostírajících se mezi Pamírem a Velkým Chinganem^(1/43).

92/43 Kozlové a býci, jako první zdomácnělá zvířata, symbolizovali v rámci zemědělských obřadů plodnost a úrodnost. V antickém světě, tj. ve starobylém Řecku a Římě, stejně jako v našich krajích, byla tato zvířata a jejich masky spjata s kultem bohů úrody. Písemné prameny se zmiňují o tom, že ještě v 16. století obětovali naši předci během agrárních a jiných svátků bohům kozly a býky, a tímto je žádali o dobrou úrodu. Jejich krví kropili rolníky, stavení a dobytek^(2/43). Obřadní pojídání těchto zvířat, popř. hoštění bohů masem a krví těchto zvířat,

mělo zemi dodat neobyčejnou plodnost. Plodnou se též měla stát společnost, která v tento obřadní čas toto maso pojídala. Litevci, tak jako jiné indoevropské národy, se o agrárních svátcích, dále pak Vánocích, svátečních večerech a masopustu převlékali za kozla či býka. S maskou na tváři se vydávali od domu k domu, přes pole apod., ve víře, že tím přispějí ke zvýšení plodnosti, jelikož, jak se zpívá v jedné běloruské písni: "**Kde se koza zdrží, tam se žitu daří...**"^(3/43).

93/43-44 Kozí plodnost se může přenést nejen na pole, ale i na dobytek. Proto bylo velmi rozšířeným zvykem chovat v chlévě či ve stádě jednoho kozla. V okolí Šilalé drželi ve stádě kozla, aby se dobytek dobře rozmnožoval, a aby ho kozí zápach ochránil před nemocemi a kozí podoba pak před zlými dušemi. Pasák měl na pastvě přísně zakázáno kozla dráždit, bít nebo na něm jezdit, jelikož se věřilo, že by to způsobilo neplodnost či nedonošenost plodu u krav, kobyly a ovcí. Kozlové se beztréstně procházeli po osevní či zahradách. V rozezení trkali. Když se dobytek zavíral na zimu do chléva, jedině kozel se mohl pohybovat volně, protože tak podle lidí zajišťoval dobytku nejen plodnost, ale též zdraví a štěstí. Zabitého nebo též pošlého kozla obvykle pohřbívali u vrat do chléva. Kozel se vyznačoval schopností zažehnávat nemoci. Proto byl ještě v roce 1571 během morové epidemie obřadně obětován černý kozel, a to bohyni moru jménem **Diedevaitė**^(1/44).

94/44 Během svátků návratu slunce byly též vykonávány starobylé obřady spjaté s kultem koně. Již v prvobytně-pospolné společnosti byla koním přiřítána kouzelná moc umocňovat plodivé síly země. Mimoto byli koně určitých odstínů považováni za posvátné. Pro Litevce v Malé Litvě (pruští Litevci - dnešní Kaliningradská oblast, původně se jednalo o teritorium obydlené pruskými baltskými kmeny, proto výše uvedené pojmenování Litevců, pozn. překl.) byli posvátní bělouši a hnědáci^(2/44). Jiné litevské kmeny považovaly za posvátné šedáky. Takové nepoužívali na žádné práce. Pětiletého bílého hřebečka odevzdávali pohanským kněžím, aby jej tito obětovali formou žehu bohům^(3/44). Bělouš byl nazýván Božím stvořením^(4/44). Hřebec boha Perkūnase (litevská, popř. baltská obdoba slovanského boha Peruna, pozn. překl.) šlehal plameny. V klusu za sebou zanechával ohnivou stopu či blesky^(5/44). V mýtech je kůň znázorňován jako nejčistší zvíře, jež mají v obzvlášť velké oblibě nebeská božstva světla. Z tohoto důvodu pruští Litevci zobrazovali na nádobách určených do hrobů koně obývající nebe společně se sluncem a hvězdami^(6/44). V litevských lidových bájích byl kůň obdařen neobyčejným rozumem, dále pak schopností čarovat a mluvit lidskou řečí apod.

95/44 Kůň je nedílnou součástí kouzel spjatých se zemědělstvím, úrodou, svatbou aj. Na jaře se započalo orat s pomocí kobyly, což mělo poskytnout polím dostatek vláhy. Koňská lebka, zavěšená na poli či v usedlosti, měla zajišťovat blaho, ochraňovat obilí a dobytek od všeho zlého. Stejný účel měla též domácí výzdoba s koňskými motivy.

96/44-45 O svátcích návratu slunce se náš lid převlékal za koně, nasazoval si koňské masky, v nichž chodil po vsi a vtipkoval. V okolí Kupiškise se ve stavení, do něhož zavedli kobyly, započal slavnostní večer. Kromě toho omladina jezdila na koních po vsi i po polích. V okolí Tilžė, Ragainė aj. zdobili mladí muži své šedáky či našedo natřené koně jiných odstínů, aby se pak s nimi vydali za svými přespolenými příbuznými. Tam, kam dorazili, se vydávali za cizí, snažili se dostat do chalupy, sršeli vtipy, přáli zdraví, štěstí, zdar, dobrou úrodu ve víře, že se tomu tak stane. Při setkání s dalšími mladými jezdci se pouštěli do vzájemných potyček, aby se utvrdili ve schopnosti bojovat v sedě na koňském hřbetě. Jízda na koni po polích představovala magický prostředek zajišťující polím život a ozimu ochranu před mrazem. Za

stejným účelem pak zpívali **koledy s významem kouzelného zaříkadla: "Pojd' me, chlapani, na koledu, koleda" anebo "Zelenej se, travičko, pod koničkem, koleda..."**^(1/45).

97/45 Litevci uctívali koně i jako hlavního pomocníka v práci, souputníka ve válkách či na jiných výpravách.

98/45 O Vánocích se též zhotovovaly jeřábí masky, což bylo spjato s vírou, že tento divoký pták přináší domu požehnání^(2/45). Z letu jeřábů věštili, nadejde-li brzy jaro. Kromě toho byla s jeřáby spojena celá řada svatebních kouzel. Proto o Vánocích omladina hrála hru na "opékání jeřába" (**gervés kepimas**). Tato hra bývala zakončena "hrou na svatbu" (**vestuvių žaidimas**), což mělo v rámci agrárních svátků magický význam. Věřilo se, že se lidská láska a plodivá síla dají předat zemi. Nemalou roli hrála schopnost vzbudit smích právě komickým vyobrazením jeřába. Smích měl tu kouzelnou moc probudit mrtvou zemi k životu.

99/45 V průběhu litevských svátků návratu slunce a jiných zimních oslav se lidé ve velké míře převlékali za smrtku, za čerta aj. Smrtka symbolizovala nejspíše skon starého roku. Čert byl uctěn, aby netropil neplechu a neškodil ozimu.

100/45-46 V pozdějších dobách se lidé převlékali za neznámé cikány, maďary, starce, kteří s maskou na tváři chodili spolu s "dobytkem", přáli hojnost, kradli nejrůznější věci, někdy i dívky, jelikož se věřilo, že dívka o Vánocích unesená a na svatého Jana vdaná (Joninés) bude dobrou hospodyní^(3/45). Tento obyčej sahá až do doby raného patriarchátu, kdy muži unášeli ženy. Velmi rozšířeným zvykem bylo i to, že se muži převlékali za ženy, a naopak ženy za muže.

101/46 O postavě "**Černého chlupatého**" (**Juodas kudlotas**) se v následující koledě říká:

Koleda č. 5 (viz samostatné překlady koled – č. 36)^(1/46)

102/46 "**Černý chlupatý**" byl s největší pravděpodobností pradávným duchem bohaté úrody či nějaký mytický předek, jehož forma vznikla v době přechodu od totemismu k antropomorfismu. Chlupatost je v mytickém folkloru spjata se zámožností, jakož i životem v blahobytu. Například, když se chtěl člověk dovědět o svém budoucím životním štěstí, tak šel v noci do lázně či do sýpky, jež byly považovány za příbytky duší, a vstrčil tam ruku. Jestliže se ho uvnitř dotklo něco chlupatého, zbohatl, a jestliže něco holého, zchudl.

103/46 O Vánocích se hrály různé magické hry, které měly stimulovat včelí rojení, úrodu v sadě i na poli, zdraví dobytka atd.

104/46-47 V rámci vánočních obyčejů zaujímaly významné místo obřady s obilím, věnované započetí jarní setby. Jedním z nich bylo napodobování magické setby. Tyto probíhaly v období od Vánoc do Tří králů. Obřady napodobující magickou setbu vykonával v minulosti "Stařec vánoc" putující od vsi ke vsi. Později je prováděl sám hospodář. Během samotného obřadu bylo obilí vhazováno do krbu (ohniště) či do nejdůležitějšího kouta, kde podle mínění našich předků přebývala domácí božstva. Mimoto se zrnem posypávali i členové rodiny. Tyto obřady měly dost odlišný charakter. Ve vsi Pašakiai v okrese Smilgiai přinesl hospodář po vánoční večeři ze sýpky nádobu naplněnou nejrůznějším obilím, načež si všichni členové rodiny stoupli vedle sebe a hospodář na ně házel zrní. Od kterého druhu pochytali nejvíce, toho se mělo v příštím roce urodit nejvíce.

105/47 Ve vsi Daujotiškės seli obilí ve víře jeho budoucí úrody.

106/47-48 Na Litvě se tu a tam dochoval starobylý obyčej postavit o Vánocích za roh stolu větev smrku (jedle? - v litevštině může slovo **eglė** znamenat obojí, v překladu však ponechávám toliko smrk, pozn. překl.), a taktéž těmito větvemi ozdobit zvenčí vhodové dveře. Doposud nám chybí informace o tom, byly-li tyto větve zdobeny. Jedno je však jasné, a to, že s návratem slunce byla smrku, jako symbolu zeleného léta, přičítána kouzelná moc.

107/48 Zdobení smrku ořechy, jablky, jakož i hořícími svícemi nebylo náhodné. Ořechy symbolizovaly plodnost, která měla ze všeho nejdříve zvýšit úrodu. Kromě toho hrály ořechy důležitou roli v erotické magii. Věřilo se, že napomáhají zažehnout plamen lásky, či upevnit manželský svazek. Proto je mladí, obzvlášť pak dívky či novomanželky u sebe nosily ve zdobných sáčcích, aby je pak darovaly mládencům. Obzvláštní význam byl přikládán dvojitému ořechu (dvilypis riešutas - keimarys) o Vánocích nalezenému. Tverečenští věřili, že sní-li člověk jeho první půlku sám, přičemž se o druhou rozdělí se svou milou či milým, tak ten se ještě více rozněží. Ve vsi Martyniškių, v okrese Žagarė mohl mládenec svůj ořech na setkání vesnické chasy nabídnout dívce, jež se mu líbila, aby ho s ním společně rozkousala. Ten, kdo jej rozkousal jako první, dostal od toho druhého dárky. Dívka mládenci darovala rukavice, a on jí na oplátku nějaký jemně vyřezávaný předmět či korále. Po společném rozkousání onoho ořechu měl u sebe každý z nich nosit snítku routy a při každém setkání říci: **"Dobré ráno, oříšku!"** Oslovený měl pak tuto snítku ukázat. Jestliže ji u sebe neměl, byl považován za poraženého. Jinde zas měli mládenec a dívka po rozkousnutí ořechu spolu ulehnout, což mělo předznamenávat jejich brzkou svatbu, okres Gruzdziai. Jestliže dívka našla ořech, tehdy se nadála rychlých vdavek. Dvojitý ořech nosívali lidé v penězence, aby měli vždy dostatek peněz.

108/48 Obecně vzato byly ořechy, a též líska považovány za posvátné, jelikož se věřilo, že do lísky nikdy neuhodí hrom (perkūnas - naprosto identické jméno měl i jeden z hlavních bohů litevského pohanského panteonu, obdoba slovanského **Peruna**, viz zmínka výše ve spojitosti s kultem koně, pozn. překl.)(1/48)

109/48 Velmi sporadické zprávy máme o obřadním významu jablka. Je však známo, že jablko bylo v rámci agrárních a rodinných obřadů symbolem plodnosti. V litevském folkloru je jablku přisuzována nadpřirozená, kouzelná moc. S jeho pomocí může člověk dosáhnout všeho, po čem touží. Kouzelná jablka bývají zobrazována jako zlatá, stříbrná či diamantová apod.(2/48) Pomáhala hlavně přivolat lásku.

110/49 Pálení svíček na vánočním smrčku bylo spojováno se vzpomínkou na duše předků. Navíc byla tomuto ohni přičítána zvláštní nadpřirozená moc ochraňující rodinu od všeho zlého(1/49).

111/49 Období od Vánoc do Tří králů bylo nazýváno mezisvátečním (tarpušvenčiai - či též svátečním mezidobím), nebo též mezivánočním (tarpkalėdžiai) apod., a večery náležející těmto dnům byly považovány za posvátné (popř. sváteční), protože lidé během nich ničeho nečinili. Věřilo se, že v tom čase je všude plno všelijakých nadpřirozených bytostí, nejružnějších potulných duší, křepčících, hýřících, vdavekchtivých čarodějnic (**laumė** - též vědma, pozn. překl.). Lidé se takových setkání s **laumė** (jako opozice k dobrotivé bohyni **laimė** - v litevštině synonymum slova štěstí, viz výše, pozn. překl.) báli ve víře, že je tato bude pronásledovat či jim zapříčiní smrt. Tyto čarodějnice též navštěvovaly stavení, a jestliže tam našly nespředenou koudel, tak na ni nakálely. Z toho důvodu se ženy snažily spříst

všechnu koudel do západu slunce. Západem slunce se započínal sváteční (popř. posvátný) večer (**šventvakaris**).

112/49 V Tauragském okrese se ještě na počátku 20. století vyháněly zlé duše, schopné přivodit neštěstí, pochůzkou dvanácti tzv. "mládenců" (berneliai), tj. mladých mužů, oblečených v červených kalhotách, v kabátcích naruby či v kloboucích se širokou krepou, v rukou biče, zvonky či svazky klíčů, jimiž hlomozili po lesích, polích a houštinách. Večer pak došli až do vsi k některému ze sedláků, na jehož statku započali své "představení" (**vaidinimas** - doslova "hraní"). Obyvatelé vsi před nimi při zaslechnutí jejich příchodu zavírali dveře na petlici, ani je nepouštěli dovnitř. Přesto se jejich vůdce jal klepat na jejich dveře, přičemž si žádal k oknu na slovíčko samotného hospodáře. Když ten přišel k oknu, tak mu vyprávěl o jejich namáhavé cestě, o tom, jak jsou po ní zesláblí, vyhladovělí, žízniví, dále též o tom, jací jsou to vážení muži, jak jim nikdo nechce porozumět, nikdo je nenechá u sebe odpočinout, nikdo jim nepomůže kapkou vody uhasit žízeň. Hospodář se vymlouval na to, že je nezná, že se je bojí vpustit do stavení v domnění, že se jedná o prostopášníky, zloděje, žebráky. Avšak obměkčen jejich obratným jazykem nakonec dveře otevřel^(2/49), načež je pohostil a oni mu na oplátku zazpívali a popřáli štěstí, obzvlášť pak dobrou úrodu.

113/49-50 Vánoční hry. Ve vsi Šeškai v okrese Panevėžys byla mezi těmi, co se o Vánocích převlékají, oblíbenou hrou tzv. **medvėdī svatba/ženění medvėda (meškos vedimas** - též by to mohlo znamenat **vodění medvėda**, jelikož slovo **vedimas** má v litevštině dvojí význam. Určitě souvisí se zvykem vodění živých medvėdū - viz výše význam medvėda ve vánočních rituálech, pozn. překl.) Tuto hru hráli o svátečních večerech. Za medvėda převlékli muže, jehož od hlavy až k patě obložili mechem (**samanokai**), pak jej obmotali opratěmi (provazem? – D.V.) a začernili mu obličej. Ten pak vyzýval dívky k tanci, ale ty nešly. Tehdy se k nim přitočil a umazal je.

114/50 Další hra se nazývala "**kralikai**" (nevím, zda tu nejde o spodobu se slovanským **králíčkem**, tudíž hru na **králíčky** - pravděpodobně se však jedná o imitaci jakýchsi blížie neidentifikovatelných mytických bytostí s velkou hlavou, aspoň tak mi to objasnili v Litvě. takže slovní spodoba může být toliko náhodná, pozn. překl.), při níž dvěma chlapcům navlékli košilky tak, že si měli vlézt nohama do rukávů a podolek jim svázali nad hlavou. Takto pak pobíhali a poskakovali.

115/50 Jiná hra zase představovala "**včelí rojení**" (**bičių spietimas**). To postavili pod krov (**aukštinis** - též místo u stropu, snad i okap?, pozn. překl.) sud, do něhož si vlezly dvě děti, přičemž každé z nich dostalo po jedné jehle. Ostatní potom sud zakryli pokrývkou a za doprovodného bzučení "**bzzz, bzzz**" přivedli dívku. Ti ze sudu ji píchali jehlami, přičemž na ně svrchu tekla voda, až celí mokří z toho sudu vyskočili a začali pokřikovat: "**Včely se rojí**" (**bitės spiečia**), což mělo být zárukou dobrého včelího rojení.

116/50 Také si hráli na tzv. "**opékání jeřába**" (**gervės kepimas**). Jeden ze starších si lehl na pec a druhý si vzal srolovaný ručník, jímž bušil do pece se slovy: "**Pečeš, pečeš jeřába**". Přičemž se shora ozvalo: "**At' pečeš, kde nepečeš**". Načež ten zdola povídá: "**Kdo koho?**". Shora mu přilétlo jméno mládence a dívky. Poté vystrojili svatbu tak, že mladé posadili na lavici. Někdo další je následně sezdával tím způsobem, že jim nařídil se políbit, a když se nepolíbili, tak dostali opratěmi. Nakonec všichni tancovali.

117/50 Během hry "*Ženění Dadulise*"/"*Dadulio vedimas*" (slovo *dadulis* by mohlo souviset se slovem *diedas*, což bylo označení pro duše zemřelých předků. Ve své podstatě se jedná o analogii ke "*Starci vánoc*"/"*Kalėdu senis*" / někde též jen "*Koleda*"/"*Kalėda*" představující mytického prapředka, pozn. překl.) navlékli muži kožich naruby, přičemž mu na záda připevnili kruhový košík na obilí, který následně zakryli polštářem. Ostatní muži jej pak přivedli na oslavu, kde se Dadulis motal kolem dívek snažících se mu tento hrb zcizit. Celá hra končila "*odhozením hrbu*"^(1/50).

Naujieji metai:

(litevská obdoba Nového roku, popř. Silvestra)

118/50 V předvečer Nového roku (na Silvestra v českém kontextu, pozn. překl.), jakož i na Nový rok věštili budoucí úrodu. Zemědělci večer pozorovali hvězdy. Jestliže byla noční obloha plná hvězd a den slunečný, tehdy se nadáli dobrého, úrodného roku, bohatého též na ryby. Zamračená obloha byla předzvěstí špatné úrody. Člověk však mohl zvýšit úrodu tak, že se procházel po žitném poli a přitom po něm rozhazoval sníh nabraný do dřeváků. V případě, že tak učinil v den slunečný, tehdy se žitu dařilo. S vidinou vyšší úrody lnu se sedláci snažili naschvál vypadnout za jízdy z vozu (saní) a vyválet se v zemi.

119/50-51 V okolí Žagarė vyvolával hospodář na Nový rok večer obilí z pole tak, že otevřel dveře od sýpky, načež se otočil směrem do polí a zakřičel: "*Obilí, obilí, dveře u sýpek se otevírají, sýpky se plní!*"^(1/51). Mezi svátky nezhášeli dohořívající polena (oharky), aby obilí netrpělo chorobami a jehňata se nerodila strakatá^(2/51).

120/51 Naše novoroční obyčeje a obřady, stejně jako v jiných kulturách, mají starobylý původ. Lidé věřili, že ten den se dostavují duše zemřelých, a proto je opět zvali na hostinu. Večer pak zatápěli v krbu, aby se tyto měly kde zahřát^(3/51). Ve vsi Bauskas v okrese Papilė se věřilo, že když se o půlnoci na Nový rok, (tudíž na Silvestra, pozn. překl.), třikrát oběhne stavení, je možné narazit na zemřelého předka toho domu.

121/51-52 V předvečer Nového roku vodívali naši předci medvíd'ata, telátka či vlčata. Donedávna bylo u nás možné zaregistrovat lidová rčení typu: "*Letí jako s vlkem na Nový rok.*"^(4/51) aj. Neexistují uspokojivé údaje vedoucí k vysvětlení smyslu této tradice. Nejspíš se jednalo o prostředek sloužící k vyhnání zlých duší, které v tom čase tropí všelijaké výtržnosti. Litevci, stejně jako Lotyšci, obětovali tehdy vlkům na rozcestích starou neplodnou kozu^(1/52).

122/52 V předvečer Nového roku se lidé převlékali za zvířata, cizince, duchy. Takto převlečení pak navštívili každé stavení s přáním dobré úrody, jakož i jiného osobního či pracovního úspěchu. Kromě toho sehráli boj starého roku s novým, jenž končil porážkou prvně zmíněného. V okrese Betygala se jeden muž převlékl za starce, druhý za mladíka a třetí za smrtku. Všichni si na obličej nasadili masku, v níž poté chodili od domu k domu s novoročním blahopřáním. Stařec obvykle hekal (chroptěl), kašlal, smrtka máchala mečem (**kardas** - v tomto případě místo kosy - **dalgis**). I na Litvě však byla smrtka častěji zobrazována s kosou, s níž žne obilí, pozn. překl) a mladík představující Nový rok přál těmito slovy: "*Šťastný Nový rok vám přeju, všelijakých jaternic, jelítek a dobrého žití k tomu, aby se vám urodilo žito vousaté a brambory, zeleninka s ocasem, aby vám kravičky daly hodně telátek a tučné sviňky hodně selátek, aby se v hrncích kupilo sádlo a v sýpkách zrno.*"

123/52 Po těchto slovech začala smrtka dorážet kosou (mečem) na starce, který se před ní snažil úprkem schovat za pec, pod stůl, pod lavici, ale smrtka ho všude dostihla a nakonec ho svou kosou zabila.

124/52 V okolí Dusetos se o (silvestrovské, tzv. **kūčelès**, jedná se o zdobnělinu slova **kūčos** - štědrovečerní pokrm či hostinu, tudíž snad i o analogii novoroční ?, pozn. překl) pūlnoci "Starý rok" utkával s "Novým" v souboji. Po ránu pak "Nový rok" obcházel všechna stavení^(2/52) ve vsi s přáním dobré úrody a štěstí.

125/52 Vyhnání "Starého roku" bylo představováno též vláčením klády po vsi. Tuto kládu bylo třeba zavléci do každého statku. Ti, kteří ji vlekli, se občas převlékali za cikány, přičemž do ní tloukli za zpěvu:

Koleda č. 6 (viz samostatné překlady koled – č. 37)

126/53 Když se s kládou vrátili do statku, odkud ji ponejprv odvěkli, tak ji tam spálili. Poté ženy mužům ukázaly dřevěnou sošku, kterou se jim tito snažili uzmout. Ženy ji však před nimi schovaly. Ve vsi Pramonėliai v okrese Šiauliai se věřilo, že toho, kdo tu sošku objeví, čeká šťastný rok^(1/53).

127/53 Vláčení klády během zimních svátků, ať už vánočních či novoročních, odkazuje na symbolické vyvezení démona "Starého roku". Zatímco ukazovaná dřevěná soška má nejspíš představovat bohyni jara přinášející delší dny s příslibem znovuzrození země. Slavnostní vánoční či novoroční vláčení klády po vsi a její následné spálení za doprovodu lidí ve zvířecích převlecích s lidskými maskami na obličejí má s největší pravděpodobností symbolizovat upálení Velké užovky, jež ničí a vysává slunce. Dále pak jde o symbolické vítězství slunce nad pozemskými (chtonickými/ ektonickými) silami.

128/53 Obyčej spjatý s vláčením klády je odpradáвна rozšířen mezi mnohými evropskými zemědělskými kulturami (národy, pozn. překl.) Písemné i jiné prameny jej zmiňují u Lotyšů, jižních Slovanů, Bulharů, Řeků, severních Němců, Angličanů, Francouzů aj.

129/53 Věřilo se, že jak na Nový rok, tak po celý rok. Proto se všichni snažili být na Nový rok veselí, bezstarostní, přičemž nekonali to, co by nepřáli sami sobě.

130/53 Na Nový rok se lidé hleděli postarat i o svůj dobytek tak, že jej dobře nakrmili a i jinak zaopatřili.

Trys karaliai:

(v českém kontextu svátek Tří králů)

131/53 Svátky návratu slunce končily 6. ledna. Ten den byl den delší o jeden *kohoutí krok* ("*gaidžio žingsnis*" - analogie k českému "*na nový rok o slepičí krok*"?, pozn. překl.) Ve starověkém Řecku tento den připadal na stejné datum jako eleusinská mystéria, na něž přijížděli i římscí císaři, aby obdarovali boha Dionýsa, jakož i samotné Řeky. Křesťané tento svátek nahradili svátkem Tří králů, kteří se vydali za právě narozeným Kristem. Z toho se vyvinula tradice převlékat se tento den za tři krále. S křesťanstvím se tento obyčej dostal i do Litvy, kde se prolнул s původními elementy souvisejícími s koncem zimy a taktéž stimulací budoucí úrody.

132/53-54 Na různých místech Litvy chodili i v pozdějších dobách o svátku Tří králů po vsi muži převlečení podle dávného obyčeje za starolitevské pohanské kněží (věštce - tzv. "**vaidilai, kriviai**"), či bojovníky apod. V těchto převlecích chodili ještě v 19. století od domu k domu s přáním dobré úrody, zdraví. Přitom s sebou nosili obraz slunce nebo též zakřivenou hůl (berlu - "**krivulė**", odtud i jejich pojmenování "**kriviai**", pozn. překl.).

133/54-55 V mezidobí od Vánoc do Tří králů byl uctíván javor, považovaný za strom života (litevsky - "**jievaras**" / "**ievaras**" nebo též "**jovaras**", srovnej se slovanským kořenem: u mnoha názvů stromů a květin lze vystopovat odraz původní balto-slovanské jazykové jednoty, kdy se jazyky obou skupin vyvíjely dost paralelně, proto ony hláskové podobnosti, nejde tudíž o výpůjčky, někdy tyto podoby slov sahají až do dob ide. jazyka, pozn. překl.) V mytologickém folkloru je javor zobrazován buď jako Strom života ("**Gyvybės medis**") či jako Strom světa ("**Pasaulio medis**"), přestože se jedná v podstatě o značnou analogii. Slovo "**jievaras**" se skládá ze dvou slov, a to "**jievas**" (označení pro obilí - možná podoba se slovem "**javai**" ?, pozn. překl.) a "**varas**" představující dynamickou sílu růstu. Javor, jakož i další stromy tohoto druhu, je opředen sakrální magií. Vyskytuje se v lidových obřadech i lidových písních. Obzvláště byl uctíván v průběhu zimních svátků návratu slunce, a taktéž během svátků jarních či letních. Kult javoru-stromu života se s největší pravděpodobností zformoval v matriarchálních dobách primitivního zemědělství, kdy veškeré obřady vytvářely a posléze vykonávaly ženy. Proto během rituálů spjatých se znovuzrozením času tančily ženy magické tance znázorňující stavění javorového mostu, po němž by mohl zjara onen znovuzrozený čas přijít, a tak by se obnovil život. Slovům obřadních písní byl přisuzován magický význam. To vše se mělo vyplnit. V písni se zpívá:

Koleda č. 7 (viz samostatné překlady koled – č. 38)^(1/55)

134/55 Ve hře-písni je imitováno stavění mostu v očekávání příchodu jara. Přes tento most se měl javor-strom života dostat do světa jara a léta, aby se tak mohl postarat o flóru, obzvláště pak o kvetení klasů.

135/55 Javor-strom života byl v mytologických představách spojován s věčností vesmíru a života, vyjádřenou ženskou nadpřirozenou bytostí, jež podporuje věčnost všeho živého. Mateřský princip je zdrojem nekonečné plodnosti.

136/55-56 Obřady spjaté s javorem jsou též prováděny v rámci dožínkových písní ("**rugiapiūtės pabaigtuvių dainos**" - doslova písně zpívané na konci žatvy, pozn. překl.) V jihovýchodní Litvě byl na konci sklizně upleten ze zbylých žitných klasů cop, jenž byl nazýván "**jovaras**" či "**jovarė**" (druhé slovo v pořadí je v litevštině ženského rodu, což by mohlo souviset s ženským rodem slova "**kasa**", které znamená v češtině cop - takto nám vzniká ženská varianta od slova javor, něco jako javorka/ javořička, pozn. překl.). Někdy byl tento žitný cop stáčen do snůpku podobného ženskému drdolu. Tento žitný cop či snopek měl představovat ženu, srovnatelnou se Stromem života.

137/56 Vedle takto zapleteného copu byl zakopáván chléb se solí jako oběť bohyni či duchu žita, nebo též bohyni Žemynėlė (viz výše). Po vykonání obřadu zapletání copu byly zpívány písně o javoru:

Koleda č. 8 (viz samostatné překlady koled – č. 39)^(1/56)